

Від автора

Сьогодні у шкільній освіті України знання стали найважливішою складовою успіху завдяки зовнішньому незалежному оцінюванню (ЗНО). Той, хто добре підготувався до такого своєрідного фільтру, отримує можливість продовжити навчання в найпрестижніших вишах країни.

Однак для цього необхідно гарненько простудіювати шкільні підручники за кілька класів. Але як серед усього розмаїття авторських навчальних посібників вибрати саме ті, що потрібно? Наявність вибору — це, звісно, добре. Проте такі книги певною мірою суб'єктивні. Скажімо, для навчання у 10 класі рекомен-

довано 7 підручників — і кожен автор по-своєму викладає матеріал, розставляє акценти. Звичайно, висвітлені з різних сторін події дають повнішу історичну картину. Та для цього потрібно опрацювати цілий стос книг! І навіть тоді немає гарантії, що знайдеш усі факти, які варто знати для успішного складання ЗНО.

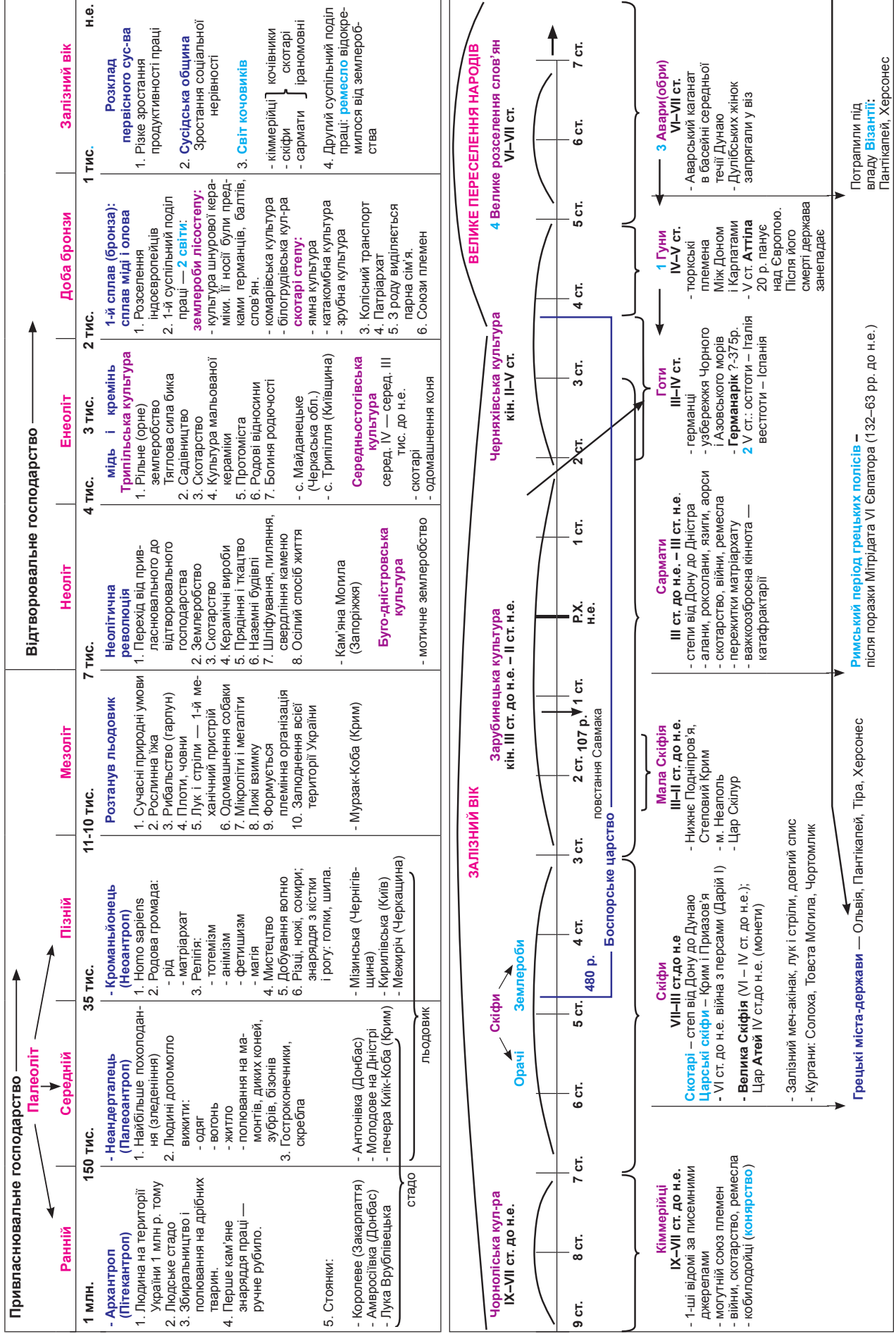
Саме для того, щоб учні могли **вільно оперувати всією необхідною інформацією** під час підготовки до ЗНО, було й створено цей опорний конспект.

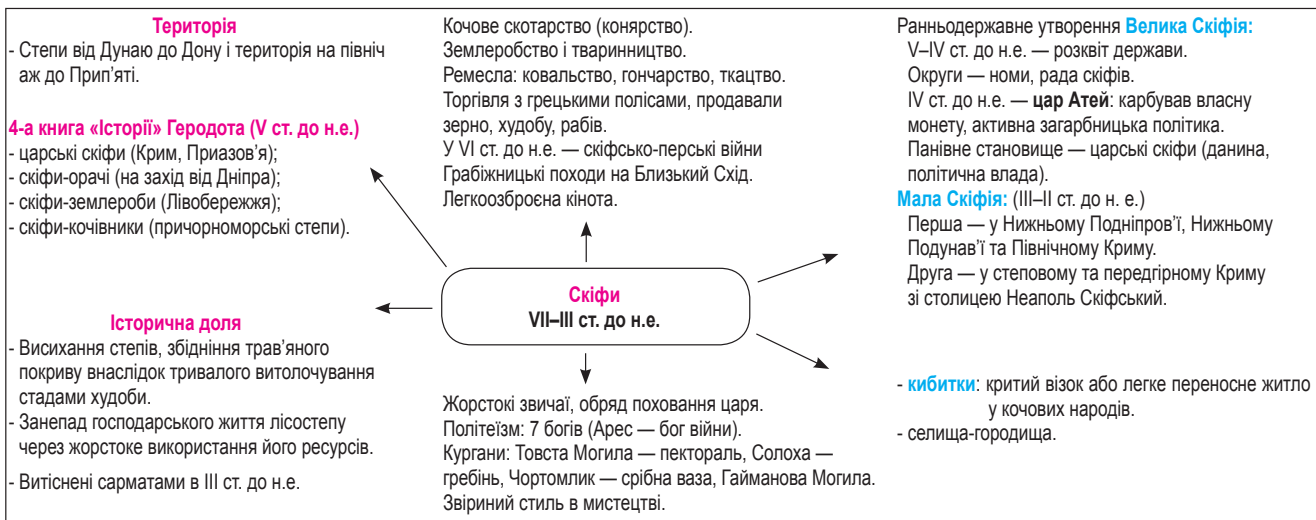
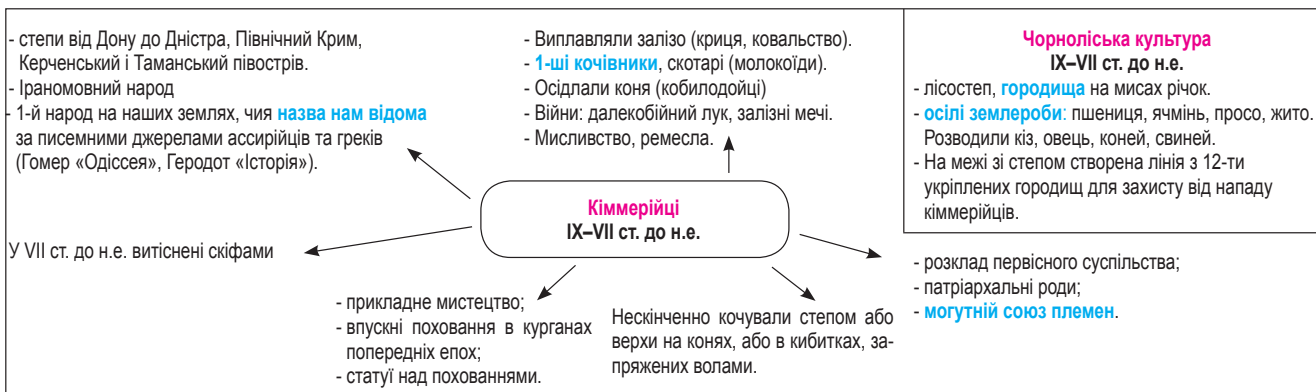
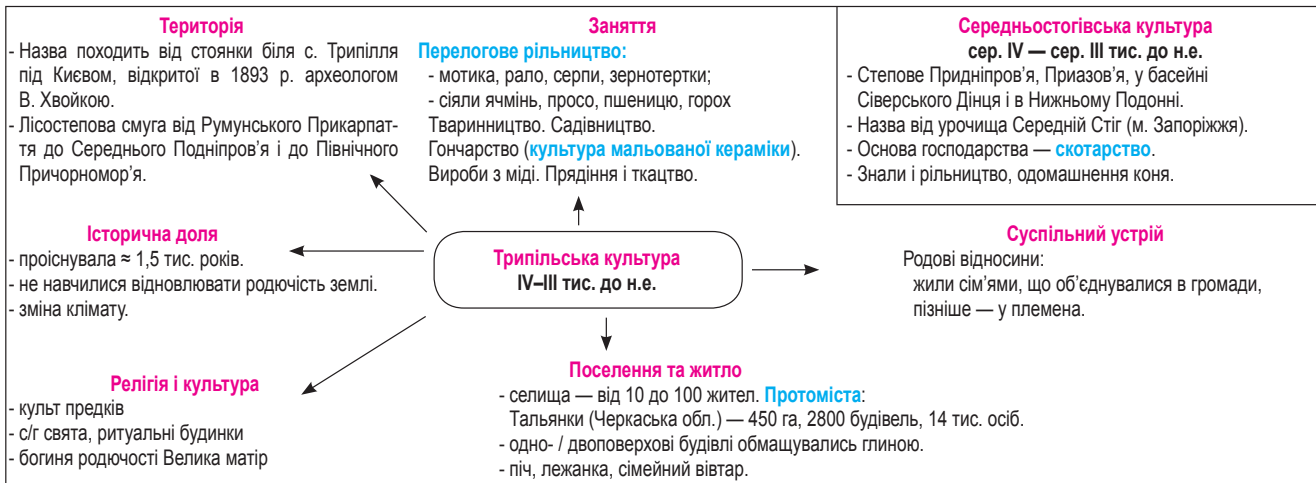
Матеріал тут викладено у вигляді таблиць. Загальновідомо, що знання фактів іще не гарантує розуміння: їх треба ввести в систему, необхідно побачити діалектичний зв'язок, зрештою, логіку для кращого сприймання і засвоєння.

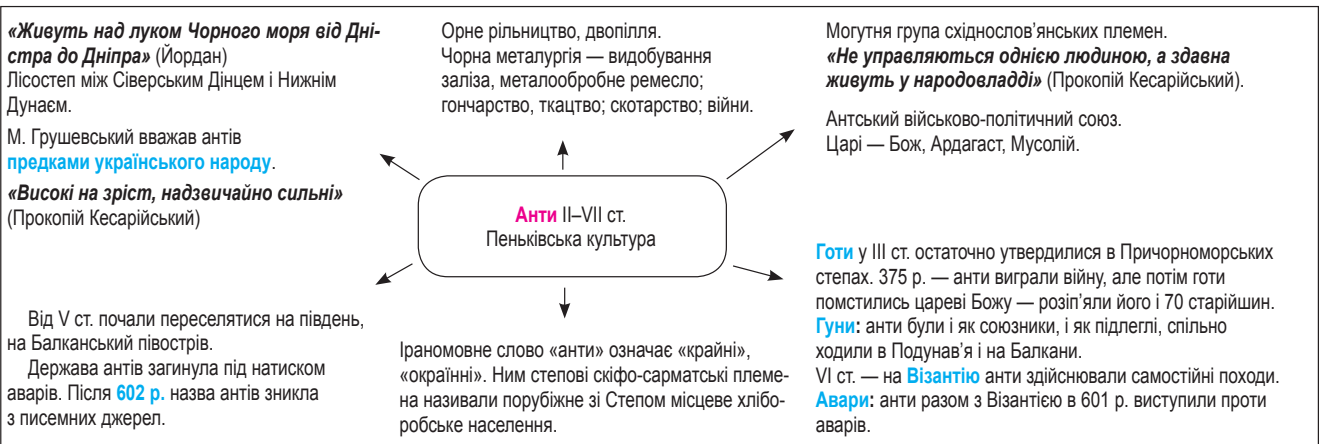
Найважливіша риса нашого видання — системність. Не менш суттєві моменти — цілісність і наочність. На кожную тему відведено 1-2 сторінки. Кольорами виділено основні думки: червоним — назви підрозділів, на які поділено тему; синім — важливу інформацію для запам'ятовування. Таким чином, таблиці структуровані **від загального до більш конкретного**.

Видання відповідає вимогам шкільної програми Міністерства освіти і науки України з історії. У ньому можна знайти відповіді практично на всі запитання ЗНО, оскільки автор опрацював дуже багато шкільних підручників. Крім того, факти звірено з авторитетними довідковими виданнями.

Дані таблиць **знадобляться** як випускникам шкіл, так і **вчителям**, наприклад, **на підсумкових уроках для закріплення, систематизації та перевірки засвоєного учнями матеріалу**. Видання буде корисним і для самоосвіти, а також усім, хто цікавиться історією нашої Батьківщини.

7 племінних об'єднань,

що мешкали на території сучасної України:
Поляни — Середнє Подніпров'я;
Деревляни — між ріками Случ і Дніпро, Прип'ять і Тетерів;
Сіверяни — у басейні Десни, Сейму, Сули;
Волиняни (дуліби, бужани) у басейні р. Західний Буг і р. Горинь;
Хорвати — регіон Карпат та Прикарпаття;
Уличі — Південно-Бузький регіон;
Тиверці — у межах річки Прута і Дністра.

Теорії виникнення Київської держави:

Норманська (варязька): ґрунтується на інформації про запрошення варягів Рюрика, Трувора та Синеуса в землі словенів, кривичів і весі для управління ними.

Слов'янська (автохтонна): східнослов'янські племена впродовж VII–VIII ст. самостійно пройшли тривалий шлях державотворення, заклали й розбудували столицю своєї держави, мали власну князівську династію Кисвичів, активно налагоджували відносини із сусідніми державами.

Компромісна (слов'яно-варязька).

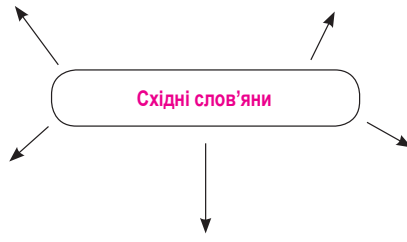
Верховним органом племінного самоврядування було віче — народні збори дорослого чоловічого населення. Вищий виконавчий орган — князівська влада, яка перетворилася з виборної на спадкову.
Навколо князя гуртувалася дружина — постійна організація професійних воїнів. Укріплені племінні центри — городища перетворилися на міста Київ, Чернігів, Галич.

Племінні князівства

Додержавні об'єднання:

VII ст. — Дулібський союз.
Племінним центром було Зимнівське городище (неподалік Володимир на Волині).
VII–VIII ст. — Полянський союз.
VIII–IX ст.

Куявія — Київське князівство Аскольда;
Славія — князівство Рюрика і Олега (Новгородська земля).

Сусіди

Болгари. Після того, як авари залишили Причорномор'я, там поселилися тюркомовні болгари.

VII ст. — Велика Болгарія — Північне Причорномор'я і Приазов'я;

VIII ст. — під тиском хозарів частина болгар переселилася на Балкани, де була асимільована слов'янами — у 679 р. утворилось Болгарське царство, а ще частина переселилась на Волгу — Волзька Булгарія (сучасний Татарстан).

VII ст. між Доном і Волгою — Хозарський каганат — об'єднання тюркомовних племен.

VIII ст. — хозари запанували в Причорноморських степах. Свою владу вони поширювали й на слов'янські племена. Поляни, сіверяни, в'ятичі платили їм данину.

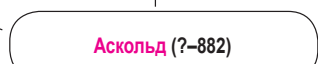
Візантія — головний торговельний партнер. Торговельний шлях «із варяг у греки».

Нормани або вікінги (варяги) — воюючі народи, які жили в Скандинавії. Словени, кривичі, чудь, меря платили їм данину. Варяги на Русь прибували як купці або наймані військові дружини, їх тут було не багато, і вони швидко асимільювалися.

Аскольд і Дір — нащадки Кия чи варяги?
Дір: співправитель, воєвода чи князував раніше?

Візантійські хроністи називали «прегордим каганом скіфським»

Владу Києва, крім полян, визнали племена деревлян, частина сіверян і дреговичів.

882 р. — «І прибули Олег та Ігор до гір київських». «Ви оба не є князі, ні роду княжого. А я єсмь роду княжого. А се — син Рюриків. І вбили вони Аскольда і Діра...»

Охрестився

1-а спроба охрестити Русь.

860 р. — морський похід проти Візантії. Семиденна облога Константинополя русичами. Підписавши договір, Візантія фактично визнала Русь як державу.

Рюрик — запрошений в Новгород варязький князь; об'єднав північні східнослов'янські племена довкола Новгороду.
Олег — родич Рюрика чи його воєвода.

882 р. — утворення Русі

І сів Олег, князюючи, в Києві, і мовив Олег: «Хай буде се мати городом руським» (Київ)
Об'єднання Північної та Південної Русі стало основою виникнення загальноруської держави.

Київська держава

Олег став правити державою від імені малолітнього Ігоря. Русь — федерація племен, але зміцнюється влада київського князя. Підвладна знать переходить у васальну залежність від свого сюзерена.

Діє усне, звичаєве право — «Закон Руський».

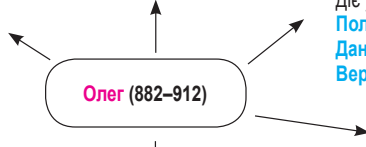
Полюддя — збір данини.

Данина — це продукти і мисливська здобич.

Вєрв — сусідсько-територіальна община.

Соціальна піраміда:

- 1) Феодальна драбина: Великий князь Київський, удільні князі, бояри — «воїн», «вельможа», князівські дружинники.
2) Волхви, відуни — служителі язичницького культу.
3) Міщани — жителі міст.
4) Селяни: вільні — смерди і залежні — рядовичі (за договором), закупи (потрапили в залежність за позику), холопи, челядь (у повній власності феодала).

Походи на Каспійське узбережжя й Кавказ.

Смерть від укусу змії. «Від коня свого, якого ти любиш і на якому ти їдиши, від нього ти вмиреш...».

Два походи проти Візантії:

907 р.

Кораблі на колесах. Щит на воротах Константинополя.

Вігінний договір.

Сплата кожному руському воїну по 12 гривень. Щорічна данина Русі. Право руських купців на безмитну торгівлю.

911 р.

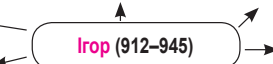
Уточнені умови договору 907 р. Взаємна допомога між державами. Безкоштовне проживання і повне забезпечення руських купців упродовж 6 місяців в Константинополі.

Син князя Рюрика
Посилення центральної влади.

945 р. — повстання деревлян

Ігор організував додаткове збирання данини з деревлян. «Якщо внадиться вовк до овець, то вносить по одній все стадо, якщо не уб'ють його». Деревляни вбили Ігоря. Язичник, але доброзичливе ставлення до християнства (церква Святого Іллі).

914 р. — вийшли з покори деревляни, приборкав і наклав на них більшу данину.

943 р. — похід до Каспійського моря та Закавказзя. Повернувся з великою здобиччю.

Невдалий. Наразились на «грецький вогонь» візантійців: «через труби пускали вогонь на руські судна».

Боровся з улчидами.

915 р. — відбив наскоки печенігів.

Два походи проти Візантії

941 р.

Договір без бою. На пергаменті у двох примірниках. Русь платила мито, надавала допомогу Візантії.

944 р.